

Олександр Дзера

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)
dzerao@gmail.com

УДК 347.214

ПРИНЦИПИ ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ВИМАГАЮТЬ ДОДАТКОВИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ГАРАНТІЙ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлюються визначальні правові засади, що забезпечують ефективну реалізацію норм інституту права власності, принципи непорушності, зокрема принципи непорушності права власності, презумпції правомірності набуття права власності, встановлення правового режиму власності виключно законом, рівність захисту прав усіх суб'єктів права власності та ін.

Стверджується, що загалом норми інституту права власності забезпечують реалізацію власниками прав володіння, користування належним їм майном, закріплених у Конституції та інших законах України. Аналіз українського законодавства про власність дає підстави для висновку про те, що воно відповідає положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Аналізуються також проблеми, які виникають у зв'язку з застосуванням на практиці чинного законодавства, наявність у ньому певних прогалин і суперечностей, особлива увага надається конфіскаційній правовій політиці.

Зазначається, що ст. 354 Цивільного кодексу України (ЦК України), яка передбачає позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкцію за вчинення правопорушення (конфіскація), позбавлена реального змісту та дії, оскільки в ній не визначаються конкретні підстави для застосування "цивільно-правової конфіскації" майна. Звертається увага на відсутність у ст. 59 Кримінального кодексу України (КК України), яка передбачає конфіскацію майна як міру покарання, визначеності щодо конкретних обсягів конфіскації майна, що дозволяє конфісковувати майно.

Позитивно в статті оцінюються норма ст. 96² КК України про те, що спеціальна конфіскація не поширюється на предмети злочину та знаряддя вчинення злочину, які мають бути повернуті добросовісним власникам (законним володільцям), водночас піддається критиці ст. 100 Кримінального процесуального кодексу України, яка передбачає конфіскацію майна засудженого за вчинення корупційного злочину, якщо в суді не підтверджено законність підстав набуття прав на таке майно, оскільки це суперечить ст. 328 ЦК України, яка закріплює презумпцію правомірності набуття особою права власності.

Олександр Дзера

Підається сумніву норма ст. 465 Митного кодексу України, яка передбачає конфіскацію товарів, транспортних засобів за порушення митних правил незалежно від того, що вони є власністю особи, яка не вчиняла правопорушення.

Робиться висновок про те, що антикорупційне законодавство не містить достатніх гарантій належного захисту прав власників. У статті 387 ЦК України пропонується передбачити застереження про те, що власник має право на витребування майна, що було знаряддям злочину, предметом контрабанди, якщо воно було використано поза його волею.

Обґрунтовується наявність істотних вад редакційного та змістовного характеру в оновленій ст. 228 ЦК України, яка передбачає цивільно-правову конфіскацію майна в разі вчинення антипублічного правочину, відзначається необхідність її радикального реформування.

Доводиться невідповідність вимогам Конституції України, ЦК України норм ст. 17 Закону України “Про Національне антикорупційне бюро України”, якою надається право на звернення до суду з позовом про визнання угод недійсними як самому Національному антикорупційному бюро, так і будь-якому його працівникові, що працює за трудовим договором.

Ключові слова: власність; право власності; непорушність права власності; конфіскація; спеціальна конфіскація.

Інститут права власності є фундаментом цивільного права, визначальні правові засади якого сформовані в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України)¹ та в окремих актах законодавства. П’ятнадцятирічний період застосування норм інституту права власності підтвердив їх високу юридичну техніку, адекватність стану суспільних відносин ринкового спрямування. У ЦК України знайшли безпосереднє закріплення принципи непорушності права власності, правомірності набуття права власності на майно, рівності всіх суб’єктів права власності перед законом; рівність умов здійснення усіма власниками своїх прав та ін. Але важливо не лише законодавчо закріпити такі принципи, а й створити правові та економічні гарантії їх реалізації. Утім, як засвідчують практика застосування норм інституту права власності та наукові дослідження, механізм реалізації цих норм потребує вдосконалення.

В умовах ринкової економіки ефективність суспільного виробництва, товарообігу багато в чому залежить від ступеня захищеності прав власників на продукцію, товари, інші майнові блага. Тому нині вкрай важливо законодавчо забезпечити стабільність відносин власності, створити механізми захисту права власності, які відповідали б європейським стандартам.

www.pravoua.com.ua

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> (дата звернення: 24.12.2018).

З 11 вересня 1997 р. в Україні набула чинності Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). У статті 1 Першого протоколу до Конвенції, зокрема, записано:

Кожна фізична чи юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Однак попередні положення ніяким чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які на її думку, необхідні для здійснення контролю над використанням майна відповідно з загальними інтересами або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів².

Отже, наведені положення Конвенції, по-перше, проголошують абсолютну непорушність права власності фізичних та юридичних осіб, вільне здійснення ними правомочностей власника; по-друге, припускається можливість позбавлення власника права власності на майно, але лише в суспільних інтересах і лише за підставами, передбаченими законом або міжнародними документами; по-третє, визнають право держави втручатися у використання власниками належного їм майна, але з метою контролю правомірності дій власників та виконання ними своїх обов'язків перед державою, суспільством.

Якщо проаналізувати українське законодавство про власність, то можна дійти висновку, що в ньому певним чином знайшли формальне відображення зазначені принципи, а також позитивний досвід правових систем розвинених демократичних країн. Однак водночас необхідно зазначити, що загалом норми різних галузей законодавства не завжди належно забезпечують реалізацію цих принципів.

Так, принцип непорушності (недоторканності) права власності досить повно й однозначно закріплений у статтях 319, 326 ЦК України. Згідно зі ст. 319 власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд (ч. 1), усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав (ч. 3). Отже, всі власники самостійно здійснюють правомочності і не зобов'язані отримувати на це дозвіл інших осіб, зокрема й державних органів. Згідно з ч. 1 ст. 321 ЦК України право власності є непорушним. Тут не розкривається зміст поняття “непорушність”. На нашу думку, його зміст полягає в недоторканності як права власності, так і самого майна власника. Всі інші особи зобов'язані утри-

² Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535> (дата звернення: 24.12.2018).

Олександр Дзера

муватися від заподіяння йому шкоди, від безпідставного вилучення його у власника.

Принагідно зауважимо, що ст. 41 Конституції України³ також передбачає принцип непорушності права власності, але лише щодо приватної власності громадян. Тобто вона прямо не проголошує принцип непорушності права власності юридичних осіб, що певною мірою не узгоджується з Конвенцією.

Дія принципу непорушності права власності не є абсолютною. Конвенція окреслює умови, за яких його дія може бути обмежена, а власник може бути позбавлений права власності на певне майно. Це можливо лише на підставах, передбачених законом. В українському законодавстві це загальне правило стало набувати реального змісту. Так, відповідно до ст. 41 Конституції України ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване як виняток із мотивів суспільної необхідності, на підставі та в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Наведена норма, яка дозволяє оплатне вилучення у власника майна, аж ніяк не суперечить Конвенції. Інша річ, як ця загальна норма реалізується в окремих законах. Стаття 346 ЦК України передбачає перелік як добровільних, так і примусових (оплатних чи безоплатних) підстав припинення права власності, серед яких, до речі, не знайшлося місця націоналізації. У новому ЦК України також є статті, які розвивають наведені вище конституційні положення (статті 350–353). Наприклад, відповідно до ЦК України можливий викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю за згодою власника або за рішенням суду (ст. 350); допускається викуп у судовому порядку пам'ятки історії та культури, якщо їй загрожує пошкодження або знищення (ст. 352). Не суперечить Конвенції та іншим міжнародним документам примусове позбавлення права власності із застосуванням реквізиції, згідно з якою майно може бути примусово відчужене у власника на підставі та в порядку, встановлених законом з метою суспільної необхідності, у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин за умови попереднього і повного відшкодування його вартості, а в умовах воєнного або надзвичайного стану – з наступним відшкодуванням його вартості (статті 346, 353 ЦК України). Правомірність застосування такої санкції не викликає сумнівів, адже застосування реквізиції обумовлене суспільною необхідністю, конкретний зміст якої розкрито в самому законі, що

www.pravoua.com.ua

³ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (дата звернення: 24.12.2018).

забезпечує однозначність її тлумачення та максимальною мірою унеможлиблює безпідставне позбавлення права власності за таких обставин. Отже, таке оплатне припинення права власності за визначеними законом конкретними підставами відповідає Європейським стандартам.

Позитивним кроком у застосуванні положень статей 350–351 ЦК України має стати Закон України “Про відчуження земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності”⁴, у якому визначено порядок викупу перерахованих об’єктів, порядок їх примусового відчуження та ін.

Однак значно складнішою є ситуація щодо можливого примусового безоплатного позбавлення права власності (конфіскація), що також не суперечить Конвенції. Згідно зі ст. 41 Конституції України конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Оскільки ст. 41 розміщена у розділі II “Права, свободи та обов’язки людини і громадянина”, то цілком логічно вважати, що наведена конфіскаційна норма розрахована на громадян і не стосується юридичних осіб, що є нелогічним, адже насправді конфіскація, яка є санкцією за скоєне правопорушення, у деяких випадках може застосовуватися і до юридичних осіб (за винятком кримінальних злочинів, за скоєння яких відповідальність несуть лише громадяни).

Так, відповідно до ст. 354 ЦК України до особи може бути застосовано позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення (конфіскація) у випадках, встановлених законом. На жаль, положення наведеної статті виявилися позбавленими реального змісту, адже у новому ЦК України відсутні норми, які передбачали б конкретні підстави для застосування “цивільно-правової конфіскації” майна. Законодавчий вакуум у ЦК України щодо конкретних підстав конфіскації майна заповнений нормами інших галузей законодавства, зокрема кримінального, адміністративного, митного.

Так, ст. 59 Кримінального кодексу України (далі – КК України)⁵ передбачає конфіскацію майна як покарання за вчинення злочину. Формально така міра покарання відповідає Конституції України та Конвенції. Однак варто звернути увагу на те, що в КК України не визначені конкретні обсяги конфіскації майна, хоча і допускається конфіскація частини майна за-

⁴ Про відчуження земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 р. № 1559-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>> (дата звернення: 24.12.2018).

⁵ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> (дата звернення: 24.12.2018).

Олександр Дзера

судженого. Так чи інакше подібна конструкція дозволяє конфісковувати майно в розмірах непропорційних скоєному злочину, заподіяній шкоді. Відповідно, можливі випадки конфіскації майна у великих розмірах за умов заподіяння злочином незначної шкоди, що, врешті, суперечить принципам розумності, справедливості. Особливість цієї конфіскації полягає у тому, що вона застосовується лише щодо того майна, яке належить особі на праві власності, набутому на законних підставах.

Впродовж останніх років в Україні досить активно формується антикорупційне законодавство, яким передбачено багато новел, зокрема й щодо конфіскації, розширено коло підстав та випадків її застосування.

Так, КК України було доповнено, зокрема, статтями 96¹ і 96², до яких неодноразово вносилися зміни з метою вдосконалення “інституту спеціальної конфіскації”. Відповідно до змін, внесених Законом України від 18 вересня 2016 р. № 1019-VIII, у ст. 96¹ КК України передбачено, що спеціальна конфіскація:

<...> полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу⁶.

Окрім того, відповідно до ч. 1 ст. 96² КК України спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: 1) одержані внаслідок вчинення злочину та (або) є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та (або) матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання. Незважаючи на наявність певних вад у правовому механізмі конфіскації та її застосування, варто також відзначити, що цілком обґрунтовано в ст. 96² КК України передбачено норму про те, що спеціальна конфіскація не поширюється на предмети злочину та знаряддя вчинення злочину, які мають бути повернуті добросовісним власникам (законним володільцям).

www.pravoua.com.ua

⁶ Кримінальний кодекс України (н 5).

Натомість у ст. 100 Кримінального процесуального кодексу України закріплена норма, яка не сприяє належному захисту права власності. Так, відповідно до п. 6.1 ч. 9 цієї статті:

<...> майно (грошові кошти або інше майно а також доходи від них) засудженого за вчинення корупційного злочину, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом його пов'язаної особи конфіскується, якщо в суді не підтверджено законність підстав набуття прав на таке майно⁷.

Інакше кажучи, конфіскація такого майна здійснюється на підставі застосування презумпції неправомірності його набуття, що суперечить нормі ч. 2 ст. 328 ЦК України, згідно з якою 'право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом'⁸, що засвідчує встановлення цією статтею презумпції правомірності набуття особою права власності.

Митним кодексом України встановлено адміністративну відповідальність у формі конфіскації за порушення митних правил, яка полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів і безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому така конфіскація застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення (ст. 465)⁹. Цілком очевидно, можна констатувати, що застосування цієї норми може призводити до порушення прав тих власників, майно яких було переміщено з порушенням митних правил без їхньої згоди чи іншим чином поза їхньою волею (наприклад, перебувало на зберіганні у порушника, було викрадено у власника тощо).

Аналіз наведеного дає підстави для певних критичних оцінок, адже конфіскаційна політика, особливо в сфері спеціальної конфіскації, в якій надається перевага заходам, що ставлять під сумнів правомірність набуття права власності на майно, нівелює принцип правомірності його набуття. Не визначені також критерії розмежування конфіскації та спеціальної конфіскації; їхня правова природа є різною. Конфіскація, за загальним правилом, є додатковою мірою покарання за скоєння певного злочину, а спеціальна конфіскація являє собою безоплатне вилучення у певної особи незаконно одержаного майна, що з позицій цивільного законо-

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (дата звернення: 12.12.2018).

⁸ Цивільний кодекс України (н 1).

⁹ Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>> (дата звернення: 24.12.2018).

Олександр Дзера

давства підпадає під дію глави 83 ЦК України, яка передбачає правові наслідки набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. У цивілістичній доктрині таке отримання майна іменується безпідставним “збагаченням”. Ця обставина не врахована навіть у ст. 69 Закону України “Про запобігання корупції”, згідно з якою ‘кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку’¹⁰, адже до такого майна має застосовуватися спеціальна конфіскація.

Не аналізуючи детально все антикорупційне законодавство, оскільки ця проблема може бути предметом спеціального дослідження, можемо лише констатувати, що воно не містить достатніх гарантій належного захисту прав власників. Отже, законодавча конфіскаційна політика, на нашу думку, потребує реформування. Зокрема, доцільно було б врахувати зміст пунктів 3, 4 оновленої ст. 96² КК України і в ст. 387 ЦК України передбачити спеціальне застереження про те, що власник має право на витребування майна, що було знаряддям злочину, предметом контрабанди тощо, якщо вони були використані поза волею власника іншими особами, які вчинили правопорушення.

Доцільно було б також щодо незаконно одержаних майна та доходів застосовувати не конфіскацію, а безоплатне примусове їх вилучення у дохід держави як безпідставно набутого внаслідок вчинення злочину, адміністративного чи іншого правопорушення.

Як відомо, донедавна ЦК України не передбачав конфіскаційних санкцій за конкретні правопорушення. Однак ситуація змінилася у зв’язку з прийняттям Закону України від 2 грудня 2010 р., яким було внесено зміни до ст. 228 ЦК України, яка була доповнена ч. 3 і фактично передбачила конфіскацію майна.

Стаття 228 у первісній редакції складалася з двох частин. У першій частині визначався перелік порушень публічного порядку. Всі вони можуть бути поділені на дві великі групи: а) правочини, спрямовані на порушення конституційних прав і свобод людини та громадянина (статті 21–68 Конституції України); б) правочини, спрямовані на знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади та на незаконне заволодіння ним. У доктрині цивільного права такі порушення публічного порядку розглядаються як такі, що порушують основні засади державного правопорядку. Під дію цієї статті можуть також підпадати правочини,

www.pravoua.com.ua

¹⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>> (дата звернення: 24.12.2018).

що суперечать моральним засадам суспільства, встановленим, наприклад, Законом України “Про захист суспільної моралі”.

Відповідно до ч. 2 ст. 228 правочин, спрямований на зазначені порушення публічного порядку (антипублічний правочин), є нікчемним. При цьому в ч. 1 ст. 228 ЦК України законодавець не ставить визнання правочину антипублічним у безпосередню залежність від факту наявності в діях його учасника (учасників) наміру (умислу) на досягнення протиправної мети. Не передбачала ст. 228 (у первісній редакції) також конкретних правових наслідків нікчемності антипублічного правочину та відсилочних норм до інших статей ЦК України, які містять загальні правила про правові наслідки недійсності правочинів. Аналіз змісту ч. 1 ст. 228 ЦК України дає підстави насамперед дійти висновку, що в ній закладено надмірно широке коло підстав для визнання правочину таким, що порушує публічний порядок (антипублічний правочин). При цьому такі підстави не конкретизовані, мають оціночний характер, що завжди буде призводити і в науці, і в судовій практиці до різного їх тлумачення.

Досліджувана проблема ускладнюється і тим, що ч. 1 ст. 208 Господарського кодексу України (далі – ГК України) майже повністю відтворює зміст ст. 49 ЦК УРСР¹¹. Так, у ст. 208 ГК України зазначається:

Якщо господарське зобов’язання визнано недійсним як таке, що вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то за наявності наміру в обох сторін – у разі виконання зобов’язання обома сторонами – в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов’язанням, а у разі виконання зобов’язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного. У разі наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави¹².

Таким чином, ч. 1 ст. 208 ГК України майже повністю текстуально збігається зі ст. 49 ЦК УРСР, незважаючи на її істотні вади, з тією різницею, що в ст. 208 визнається недійсним господарське зобов’язання, а не господарський договір чи інший правочин. Юридична некоректність цього положення є очевидною, адже недійсним має визнаватися договір як лише одна з підстав виникнення господарського зобов’язання. Заради

¹¹ Цивільний кодекс Української РСР: Закон УРСР від 18 липня 1963 р. № 1540-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>> (дата звернення: 24.12.2018).

¹² Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>> (дата звернення: 24.12.2018).

Олександр Дзера

справедливості відзначимо наявність подібної нелогічності в ст. 548 ЦК України, в якій застосовано термін “недійсність основного зобов’язання”.

Такі розбіжності у врегулюванні схожих відносин у ЦК України і ГК України піддавалися критиці в юридичній науці, при цьому наголошувалося на відсутності юридичної логіки у такій правовій ситуації, неможливості формування єдності судової практики.

На вирішення цієї проблеми спрямовані зміни до ст. 228 ЦК України, яку було доповнено ч. 3 такого змісту:

<...> у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін – в разі виконання правочину обома сторонами – в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за угодою, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне – з неї першій стороні на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави¹³.

Цілком очевидним є факт: в основу нововведеної ч. 3 ст. 228 ЦК України та ст. 208 ГК України покладено положення ст. 49 ЦК УРСР, редакцію якої не можна визнати вдалою у зв’язку з відсутністю у її тексті конкретних критеріїв для класифікації угоди недійсною та застосування передбачених нею правових наслідків. Відповідно, і в судовій практиці зміст цієї статті не набув чіткого тлумачення, у зв’язку з чим суди навіть у радянський період вкрай рідко визнавали недійсними угоди за правилами ст. 49 ЦК УРСР, вдаючись до застосування передбачених нею санкцій у тому разі, коли дії учасника недійсної угоди містили ознаки злочину. Тому цілком слушно Н. Кузнецова зазначила, що доповнення ст. 228 ЦК України викликає серйозні заперечення не лише в змістовному аспекті, а й із позицій юридичної техніки¹⁴.

На нашу думку, зміни до ст. 228 ЦК України не можна визнати проду-маними і логічними з таких міркувань.

По-перше, виникла певна неузгодженість між текстом ст. 228 ЦК України і її назвою, яка первісно називалася “Правові наслідки вчинення

¹³ Цивільний кодекс України (н 1).

¹⁴ Н. Кузнецова, ‘Недействительность сделок (к вопросу об антисоциальных сделках и последствиях их совершения)’ в Майданик Р (ред), *Альманах цивилистики: сборник статей*, вып 4 (Алерта: ЦУЛ 2011) 67.

правочину, який порушує публічний порядок”, а отримала нову – “Правові наслідки правочину, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави та суспільства”. З тексту ч. 1 ст. 228 ЦК України випливає, що фактично “антипублічними” правочинами мають вважатися правочини, які порушують публічний порядок, але нічого не говориться про те, що вони одночасно є і такими, що суперечать інтересам держави і суспільства, хоча до такого визнання спонукає нова редакція назви цієї статті, але сама норма ч. 1 ст. 228 цього висновку не підтверджує.

Неузгодженість полягає також у застосуванні поряд із терміном “правочин” у ч. 3 ст. 228 ЦК України терміна “угода”, що свідчить про істотний прорахунок у використанні термінології, адже застосовані терміни нині не можуть розглядатись як тотожні. Очевидно термін “угода” був випадково запозичений з ЦК УРСР або з ГК України внаслідок поспішності у підготовці змін до ст. 228 ЦК України.

По-друге, зміст частин 1 і 3 ЦК України виявився неузгодженим, адже в ч. 1 визначається перелік видів правочинів, що порушують публічний порядок, а в ч. 3 – правові наслідки правочинів, що не відповідають інтересам держави і суспільства та вчинених сторонами (стороною) з умислом. Тобто може виникнути враження, що законодавець не ототожнює усі перераховані в ст. 228 ЦК України правочини, що, знову ж таки, свідчить про суперечність між назвою цієї статті та її змістом. Не усуває цієї проблеми доповнення ч. 1 ст. 203 ЦК України, що зміст правочину не повинен суперечити також інтересам держави, суспільства.

По-третє, у ч. 3 ст. 228 ЦК України передбачені різноплощинні правові наслідки недійсності правочину. За загальним правилом, у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, такий правочин може бути визнаний недійсним. Очевидно у такому разі мають застосовуватися загальні правові наслідки, встановлені ст. 216 ЦК України. У тому ж разі, якщо такий правочин вчинений також з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу в обох сторін або в однієї сторони застосовується, відповідно, двостороння або одностороння конфіскація одержаного за таким правочином. За цих обставин незрозумілою залишається роль ч. 2 ст. 228 ЦК України, яка встановлює нікчемність правочину, який порушує публічний порядок. Виникає запитання: яких правочинів вона стосується?

По-четверте, не відбулося гармонізації положень ст. 228 ЦК України і ст. 208 ГК України. До того ж у певному сенсі суперечності між ними поглибилися, а отже, розбіжності між ЦК України та ГК України у вре-

Олександр Дзера

гулюванні питань недійсності правочинів і господарських зобов'язань можуть призводити до конкуренції норм цих актів, а врешті – і до їх довільного застосування судами.

У врегулюванні недійсності правочинів (господарських зобов'язань) за ЦК України та ГК України існують й інші проблеми. По-перше, по-різному буде тлумачитися питання недійсності господарського зобов'язання, а не договору. По-друге, ГК України не містить належного механізму визнання господарських договорів недійсними, а отже, він потребує термінового доповнення нормою про те, що на ці відносини мають поширюватися відповідні норми глави 16 ЦК України. По-третє, після вилучення з ГК України ст. 207 виникла прогалина у визначенні кола осіб, які можуть звертатися з позовами про визнання господарських зобов'язань недійсними.

Чинне законодавство містить й інші суперечності, прогалини, що ускладнює його застосування. Такою є норма ст. 27 Закону України “Про заставу”, згідно з якою ‘застава зберігає силу, якщо за однією з підстав, зазначених в законі, майно або майнові права, що складають предмет застави, переходять у власність іншої особи’¹⁵. У такій редакції наведена норма може давати підстави для звернення стягнення на предмет застави навіть у тому разі, коли його набувач є добросовісним набувачем і не був інформований про існуюче заставне обтяження. Крім того, у ст. 23 Закону України “Про іпотеку”¹⁶ прямо записано, що у разі переходу права власності (права господарського відання) на предмет іпотеки від іпотекодавця до іншої особи іпотека є дійсною для набувача відповідного нерухомого майна навіть у тому випадку, якщо до його відома не доведена інформація про обтяження майна іпотекою. У цих випадках законодавець не встановив достатніх гарантій для захисту права власності набувачів заставного (іпотечного) майна. Несправедливими можна вважати також положення статей 36–37 Закону України “Про іпотеку”, які дозволяють іпотекодержателю набувати право власності на предмет іпотеки в позасудовому спрощеному порядку шляхом вчинення ним реєстрації права власності на нерухоме майно, адже зазвичай іпотекодержатель (банк, інша фінансова установа) є більш “сильною” стороною, а іпотекодавець – “слабкою” стороною.

Нові проблеми виникли у зв'язку з прийняттям Закону України “Про Національне антикорупційне бюро України” (далі – Закон)¹⁷. Надто

www.pravoua.com.ua

¹⁵ Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>> (дата звернення: 24.12.2018).

¹⁶ Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>> (дата звернення: 24.12.2018).

¹⁷ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>> (дата звернення: 24.12.2018).

довільно визначено коло осіб, що мають право на звернення до суду з позовами про визнання угод недійсними, у ст. 17 Закону таке право надається Національному антикорупційному бюро України (далі – НАБУ) та його працівникам для виконання покладених на них обов’язків. Юридична абсурдність цього нормативного положення обумовлена, зокрема, тим, що: *по-перше*, за ст. 10 Закону до працівників НАБУ належать особи начальницького складу, державні службовці та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в ньому; *по-друге*, якщо тлумачити наведену норму буквально, то можна дійти висновку про наявність такого права у будь-якого працівника НАБУ, зокрема й у того, який виконує технічно-обслуговуючі функції. Утім, працівники НАБУ не є особами, зазначеними в статтях 2, 81, 202, 215 ЦК України, статтях 2, 8, 202 ГК України, які можуть ініціювати перед судом питання щодо недійсності правочину (угоди), оскільки такою особою може бути лише НАБУ як юридична особа публічного права (абзац 2 ч. 1 Закону).

Наведене положення не може вважатися правовим і не відповідає принципу верховенства права, передбаченому ст. 8 Конституції України та принципу правової визначеності (п. 3.1 рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010¹⁸), а також принципу непорушності права власності (ст. 41 Конституції України, ст. 321 ЦК України). Надання Законом невизначеному колу осіб права на звернення до суду з позовами про визнання правочинів недійсними буде призводити до їх свавільного втручання у майнову сферу та відносини власності учасників цивільних і господарських правовідносин.

У викладеній редакції норма п. 13 ч. 1 ст. 17 Закону взагалі не може застосовуватися, адже в ній прямо передбачається право НАБУ (його працівників) на звернення з позовами про визнання угод недійсними *в порядку, встановленому законодавством України*. Однак такого *порядку*, як це передбачено для органів прокуратури, не існувало до прийняття Закону, не встановлено його і після прийняття нормативно-правового акта. У процесуальному законодавстві (Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України) також не визначено правового статусу осіб, зазначених у п. 13 ч. 1 ст. 17 Закону, та порядку їх звернення до суду. Відповідно, це створює і буде створювати підґрунтя для неправомірних дій та зловживань, які полягають у такому.

¹⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України “Про міліцію” від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10>> (дата звернення: 24.12.2018).

Олександр Дзера

По-перше, НАБУ має можливість звернення до суду з позовами про визнання недійсними будь-яких угод (правочинів), зокрема й тих, які не пов'язані з його діяльністю. Власне, таке тлумачення досліджуваній нормі дав Вищий господарський суд України, який у своєму інформаційному листі від 27 березня 2017 р. № 01-06/680/17 “Про деякі питання застосування положень пункту 13 частини першої статті 17 Закону України ‘Про Національне антикорупційне бюро України’”¹⁹ у п. 3 зазначив, що, розглядаючи справи за позовами НАБУ про визнання угод недійсними, судам необхідно встановлювати відповідність або невідповідність змісту цієї угоди ЦК України та ГК України, іншим актам законодавства, інтересам суспільства, його моральним засадам. Тобто Вищий господарський суд України фактично визнав за НАБУ беззаперечне право на звернення до суду з позовами про недійсність угод, за будь-якими підставами, не пов'язаними з діяльністю НАБУ і його обов'язками, що суперечить правовим засадам інституту правочину та правовому статусу НАБУ як спеціалізованому публічному правоохоронному органу, якому можуть бути надані права щодо звернення до суду з позовами про визнання правочинів недійсними в зв'язку з вчиненням його сторонами (сторонаю) корупційних правопорушень публічного порядку. Однак ст. 228 ЦК України, в якій міститься перелік порушень публічного порядку як підстав недійсності правочину, не передбачає в ньому корупційних порушень.

По-друге, відповідно до ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції”²⁰ корупційне діяння є правопорушенням, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та (або) цивільно-правову відповідальність, яка звичайно ж повинна передувати зверненню до суду з позовом про недійсність угоди (правочину). Звернення ж НАБУ до суду з таким позовом за відсутності встановленого факту корупційного правопорушення порушує принцип невинуватості особи.

По-третє, відсутність встановленого законом порядку звернення НАБУ з позовами про недійсність угод свідчить про існування правової невизначеності, що не відповідає вимогам Конвенції.

Висновки. Викладене дає підстави для висновку про те, що положення п. 13 ч. 1 ст. 17 Закону України “Про Національне антикорупційне бюро України” не відповідають вимогам Конституції України, ЦК України про непорушність права власності, Конвенції про захист прав людини і осно-

www.pravoua.com.ua

¹⁹ Про деякі питання застосування положень пункту 13 частини першої статті 17 Закону України “Про Національне антикорупційне бюро України”: інформаційний лист Вищого господарського суду України від 27 березня 2017 р. № 01-06/680/17 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0680600-17>> (дата звернення: 24.12.2018).

²⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>> (дата звернення: 24.12.2018).

воположних свобод про необхідність дотримання принципу правової визначеності у врегулюванні “економічних” відносин, зокрема й відносин власності, а також правовим засадам інституту правочину в частині підстав та умов недійсності правочину.

Вивчення матеріалів судової практики свідчить про наявність багатьох проблем у застосуванні законодавства про право власності. Не можуть їх вирішити також правові позиції Верховного Суду України, викладені в “Аналізі деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ”²¹, а також Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, сформульованих у постанові Пленуму “Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав”²². На нашу думку, посилення гарантій непорушності права власності найбільш доцільно здійснювати законодавчим шляхом з обов’язковим проведенням наукової експертизи пропонує змін.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [The Economic Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
2. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
5. Mytnyi kodeks Ukrainy [The Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 13 bereznia 2012 r. № 4495-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
6. Pro vidchuzhennia zemelnykh dilianok, inshykh ob’iektiv nerukhomoho maina, shcho na nykh rozmishcheni, yaki перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності [On Alienation of Privately Owned Land Plots and Other Real Property Located Thereon for Public Needs or for Reasons of Social

²¹ Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ <http://trm.dn.court.gov.ua/sud0549/gromad/sudova_praktika/analiz01> (дата звернення: 24.12.2018).

²² Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лютого 2014 р. № 5 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>> (дата звернення: 24.12.2018).

- Necessity]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 17 lystopada 2009 r. № 1559-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
7. Pro zapobihannia koruptsii [The Prevention of Corruption]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 14 zhovtnia 2014 r. № 1700-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  8. Pro zastavu [On Pledge]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 2 zhovtnia 1992 r. № 2654-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  9. Pro ipoteku [On Mortgage]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 5 chervnia 2003 roku № 898-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  10. Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy [On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 14 zhovtnia 2014 r. № 1698-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  11. Protokol do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms] vid 20 bereznia 1952 r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  12. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine]; Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
  13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainskoi RSR [The Civil Code of the Ukrainian SSR]; Zakon URSR [the Law of SSR] vid 18 lypnia 1963 r. № 1540-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).

Cases

14. Analiz deiakykh pytan zastosuvannia sudamy zakonodavstva pro pravo vlasnosti pry rozghliadi tsyvilnykh sprav [Analysis of Some Aspects of Application by Courts of Legislation Regarding Ownership Right in Civil Cases] <http://trm.dn.court.gov.ua/sud0549/gromad/sudova_praktika/analiz01> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
15. Pro deiaki pytannia zastosuvannia polozhen punktu 13 chastyny pershoi statti 17 Zakonu Ukrainy "Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy" [On Some Aspects of Application of Provisions Contained in Clause 13, Part One, Article 17 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine"]: informatsiinyi lyst Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy [Information Letter of the High Economic Court of Ukraine] vid 27 bereznia 2017 r. № 01-06/680/17 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0680600-17>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
16. Pro sudovu praktyku v spravakh pro zakhyst prava vlasnosti ta inshykh rechovykh prav: postanova plenum Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav [On Ownership Right and Other Rights in Rem Protection Case Law: Resolution of the Plenum of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases] vid 7 liutoho 2014 r. № 5 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).
17. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) abzatsu vosmoho punktu 5 chastyny pershoi statti 11 Zakonu Ukrainy "Pro militsiu" [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the Case Following the Constitutional Submission of the Verkhovna Rada of Ukraine's Commissioner for Human Rights Concerning the Compliance

with the Constitution of Ukraine (Constitutionality) of Paragraph Eight, Clause 5, Part One, Article 11 of the Law of Ukraine “On the Militia”] vid 29 chervnia 2010 r. № 17-рп/2010 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10>> (accessed: 24.12.2018) (in Ukrainian).

Bibliography

Journal articles

18. Kuznecova N, ‘Nedejstvitel’nost’ sdelok (k voprosu ob antisocial’nyh sdelkah i posledstvijah ih sovershenija)’ [‘Invalidity of Transactions (More on Antisocial Transactions and Their Implications)’] v Majdanik R (red), *Al’manah civilistiki: sbornik statej* [Almanac of Civil Law: a Collection of Articles], vyp 4 (Alerta: CUL 2011) (in Russian).

Oleksandr Dzera

PRINCIPLES OF THE INSTITUTION OF PROPERTY RIGHTS CALL FOR ADDITIONAL LEGISLATIVE GUARANTEES

ABSTRACT. The article highlights the determinative legal foundations ensuring the efficient implementation of the norms of the ownership right as an institution, the principles of inviolability, in particular the principles of ownership right inviolability, presumption of legality of ownership right acquisition, establishment of the legal regime of ownership only by law, equality of protection of the rights held by each subject of the ownership right, etc.

The author maintains that, in general, the norms of the ownership right as an institution ensure that owners exercise the rights of possession and use of property which they own, as enshrined in the Constitution and other laws of Ukraine. The analysis of the Ukrainian legislation regarding property gives grounds for making a conclusion that it is consistent with the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The article also analyzes the problems arising as a result of practical application of current legislation, as well as certain gaps and contradictions present in it, with a special focus on the legal policy of confiscation.

It is noted that Article 354 of the Civil Code of Ukraine (Ukraine’s CC), which prescribes deprivation of the ownership right to property by a court decision as a sanction for a committed offense (confiscation), is actually lacking real content and action since it does not define specific grounds for imposing of “property confiscation under civil law”. The author emphasizes that Article 59 of the Criminal Code of Ukraine (Ukraine’s CrC), while providing for property confiscation as a penal measure, lacks certainty regarding the specific extent of property confiscation allowing to confiscate property.

The article gives a positive assessment to the provision contained in Article 96² of Ukraine’s CrC establishing that special confiscation shall not apply to the targets of crime and instruments of crime which should be returned to their bona fide owners (legal owners), and at the same time, the author criticizes Article 100 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine which provides for confiscation of property of a person convicted

Олександр Дзера

for a corruption offense if the court is unable to confirm the legality of grounds upon which the rights to such property are acquired, as it is contrary to Article 328 of the Civil Code of Ukraine which establishes the presumption of legality with regard to the ownership right acquired by a person.

The author challenges the provision of Art. 465 of the Ukrainian Customs Code which provides for confiscation of goods, vehicles in case of violation of customs rules even if they are the property of a person who didn't commit an offense.

The author comes to the conclusion that the anti-corruption legislation does not contain sufficient guarantees for a proper protection of the rights of owners. Thus, the author suggests that a reservation may be incorporated to Article 387 of the Civil Code of Ukraine to the effect that the owner shall be entitled to reclaim the property which was the instrument of crime or the contraband item, if it was used contrary to such person's will.

The article points to significant drawbacks of editorial and substantive nature in the updated Article 228 of Ukraine's CC which provides for property confiscation under civil law in case of an anti-public transaction, and notes the need for its radical reform.

The author proves that there is an inconsistency between requirements of the Constitution of Ukraine, the Civil Code of Ukraine and provisions of Art. 17 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" which establishes the right to file a legal action for invalidation of transactions and grants this right to the National Anti-Corruption Bureau and to any of its employees working under an employment contract.

KEYWORDS: ownership; property right; inviolability of property right; confiscation; special confiscation.